

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI
NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

Navoiy viloyati Oila va xotin-qizlar boshqarmasi

**XXI ASR ILM-FANI VA
TA’LIM SOHASIDA AYOLLAR:
YUTUQLAR VA MUAMMOLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani
materiallari

T O‘P L A M I

Navoiy – 2023

*“XXI asr ilm-fani va ta’lim sohasida ayollar: yutuqlar va muammolar”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman. Navoiy. 16 fevral, 2023 yil.*

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Navoiy viloyati Oila va xotin-qizlar boshqarmasi

***XXI ASR ILM-FANI VA
TA’LIM SOHASIDA AYOLLAR:
YUTUQLAR VA MUAMMOLAR***

mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari

T O ‘ P L A M I

16-fevral, 2023-yil

Navoiy shahri

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 22-dekabrda Murojaatnomalarida 2023-yilni “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim” yili, deb e’lon qilishlari barcha oliy ta’lim muassasalarida sifatli ta’limni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilishiga imkon berdi.

“XXI asr ilm-fani va ta’lim sohasida ayollar: yutuqlar va muammolar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani ham ayni dolzarb masalalarga hamda 11-fevral – “Ilm-fan sohasidagi ayollar va qizlar Xalqaro kuni”ga bag’ishlab o’tkazildi.

***Navoiy davlat pedagogika instituti
16-fevral, 2023-yil.***

Tashkiliy qo’mita raisi: *Navoiy davlat pedagogika instituti rektori,
t.f.d., prof. B.B.Sobirov*

Tashkiliy qo’mita a’zolari: *t.f.n., dots. I.B.Nasriddinov
t.f.n., dots. X.R.Qurbonov
f.f.f.d. (PhD), dos. N.H.Tursunova*

Mas’ul muharrir(lar): *f.f.d., prof. N.O.Safarova*

Tahrir hay’ati: *f.f.f.d. (PhD), dots. N.H.Tursunova
t.f.d. (DSc), prof. D.I.Kamalova*

Texnik muharrir(lar): *t.f.d. (DSc), prof. D.I.Kamalova
tayanch doktorant F.O.Nabiyeva*

тушади деб ирим қилиниши ҳақида маълумотлар келтирилади ⁸.
Фольклоршунос Л.Худойкулова тадқиқотларида эса, Сурхондарё ўзбеклари орасида янги кўзи ёриган оналарнинг чилла даври ва у билан боғлиқ иримлар борасида тўхталиб ўтилган ⁹.

Хуллас, ўзбек халқида болани бешикка боғлаш билан боғлиқ маросимлар таркибида амал қилинадиган иримлар тарихий асосига кўра аждодларимизнинг қадимги сув, олов, аждодлар культлари ва анимистик тасаввурлари таъсирида шаклланган.

Иримлар дастлаб мифологик моҳият касб этиб, эътиқод заминида яшаган ва халқ тафаккурида даврлар ўтиши билан оғзаки айтимларга кўчган. Иримларнинг онгдан ҳаракатга, ҳаракатдан оғзаки ижодга кўчиши уларнинг мифопоэтик вазифа бажаришини юзага келтирган. Мана шу нуқтаи назардан бола туғилиши билан боғлиқ иримлар моҳияти табуга дахлдорлиги, мифологик моҳият касб этиши ва маросим таркибида ўринлашуви, унинг семантикаси сўз орқали ифода этилиши фольклорнинг кичик жанри эканлигини кўрсатади.

Халқимиз орасида кундалик фаолият билан боғлиқ оилавий маросимлар урф-одатлар ва иримлар моҳиятини замирида халқона дидактик воситанинг мазмун моҳияти муҳим аҳамият касб этиши билан характерланади. Негаки, маросим инсон маънавиятини юксалишига ва қадимий маънавий мероснинг муҳим пойдевор эканлиги, ёш авлодни комил инсон бўлиб етишига етакчилик қилади.

ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ ҲАЁТДАГИ РОЛИ

Мусаханова Гулнора Мавляновна

*ТДИУ “Инновацион таълим” кафедраси в.б. доценти, педагогика фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)*

Очилова Гулноза Одиловна

*ТДИУ “Инновацион таълим” кафедраси доценти, психология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)*

Аннотация: Ушбу мақолада муаллифлар томонидан бугунги кунда глобаллашув шароитида хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни, ишлаб

⁸ Фирштейн Л.А. О некоторых обычаях и поверьях, связанных с рождением и воспитанием ребёнка у узбеков Южного Хорезма // Семья и семейные обряды у народов Средней Азии и Казахстана. Москва. Наука. 1978. С.192.

⁹ Худойкулова Л. Рождение ребёнка и связанные с ним обряды в узбекском фольклоре // Филологические науки. Вопросы теории и практики (входит в перечень ВАК). Тамбов. Грамота. 2010. №3. С.166-169.

чиқаришидаги салмоғи, унинг ҳақ-ҳуқуқлари ва эркинликлари ҳақида фикр юритилган.

Калит сўзлар: глобаллашув, тарбия, аёллар, хотин-қизлар, оила, инсоният, ислоҳот.

Аннотация: В данной статье авторы рассмотрели роль женщин в обществе, их значение в производстве, их права и свободы в условиях современной глобализации.

Ключевые слова: глобализация, образование, женщины, семья, человечество, реформа.

Барчамизга маълумки, Ўзбекистонда навқирон авлоднинг пухта билим олиши, касб-ҳунар эгаллаши, миллий анъана ва қадриятларимизга ҳурмат руҳида камол топиши йўлида эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Айниқса, бугунги глобаллашув ва тез суръатлар билан ўзгариб бораётган мураккаб ва шиддатли даврда мамлакатимиз ёшлари маънавиятини турли таҳдидлардан асраш, уларнинг халқаро майдонда содир бўлаётган жараёнларнинг туб моҳиятини англаб етиши, ушбу воқеликлар юзасидан холис ва мустақил фикрга эга бўлиши, тўғри ва мақбул хулоса чиқара олиш салоҳиятини шакллантириш ҳамда ривожлантиришда оила – маҳалла – таълим муассасаси ҳамкорлигини самарали йўлга қўйиш баробарида кейинги йилларда мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштиришда ўрни ва роли ошиб бораётган жамоат ташкилотлари, сиёсий партиялар, фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари фаоллигини ошириш долзарб аҳамият касб этади.

Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганларидек, “Хотин-қизлар ва оила масаласи – бу нафақат бугунги кунимиз, балки эртанги келажагимизни ҳам белгилаб берадиган ҳал қилувчи омилдир. Агар биз меҳроқибат ва садоқат тимсоли, хонадонларимиз фариштаси бўлган аёлларга битта яхшилик қилсак, ҳеч шубҳасиз, бу ўнта яхшилик бўлиб қайтади” [1].

Глобаллашув ҳақида фикр юритар эканмиз, глобаллашув – узлуксиз давом этувчи ижтимоий-тарихий жараён бўлиб, уни шакллантирувчи, ривожлантирувчи ва унга муайян даражада таъсир курсатувчи бош омил – бу инсондир. Глобаллашув инсоният тарихий тараққиётининг цивилизация кўринишидаги зарурий натижа бўлиб, унда илмий-техник инқилоб XXI асрга келиб, инсон ижтимоий тараққиётнинг ҳар бир йўналишида, яъни илмий, техник инқилоб, фанлар ривож, маданиятлар умумлашуви, ахборот коммуникациялари, мавқуравий таъсирларда умумийлик тенденциялари кўзга

ташланади. Глобаллашув инсоният ҳаётини тезкор – шиддатли ўзгаришларини юзага келтираётган ижтимоий-тарихий ҳодиса экан, унинг ҳар бир даврга ижобий ва салбий таъсири бўлиб келганлигини биламиз. Хўш, бугунги кунда бутун ер сайёрамизда кузатилаётган мазкур жараён хотин-қизлар ҳаётида, уларнинг маънавий-ахлоқий қиёфасига қандай таъсир кўрсатмоқда? Глобаллашув шароитида аёлнинг жамиятдаги ўрни, ишлаб чиқаришдаги салмоғи, унинг ҳақ-ҳуқуқлари ва эркинликлари, саломатлиги, миллат генофони учун жавобгарлиги ва ижтимоий ҳимояланганлиги масалалари ҳар бир жамиятда долзарбдир.

Янгиланаётган Ўзбекистонда глобаллашувнинг умуминсоний ва миллий кадриятларга, урф-одатларимиз, анъаналаримизга, айниқса улар асосида хотин-қизларимиз ҳаёт тарзига кўрсатаётган таъсири масаласи жуда муҳим. Мазкур ҳолатни информатсион, технологик, ҳуқуқий, ахлоқий, диний аспектларини глобаллашув асосида таҳлил этилса мақсадга мувофиқ бўлади. Бугунги кунда глобал тармоқ биринчидан, ундаги ахборотлар тез етиб бориши ва жамоатчилик фикрини тўғри шакллантиришга имкон берса, иккинчи томондан маълумотларни ғаразли мақсадларда фойдаланиш, нопок ғоялар тарғиботи билан шуғулланиш ҳолатлари ҳам кузатилмоқда. Бу эса аёлларимиз маънавий-ахлоқий қиёфасига ёт бўлган беҳаё сайтлар, турли рекламалар ва ўйинлар кўринишида амалга оширилмоқда, натижада хали ҳаётий тажрибаси кам эга бўлган ёш хотин-қизларимизни улар ҳаётидаги энг муҳим вазифалардан чалғитиш, келажакка теран кўз билан қарамаслик, балки уларни ҳайвоний “лаззат” га алмаштиришга, енгил ҳаёт тарзини танлашга олиб келмаяптими? Жан Жак Руссо аёлга шундай таъриф беради: “Аёлнинг қудрати унинг жозибасида. Аёл ўзининг латофати-ю таровати билан эркакни унга хос бўлган кучни ҳис қилишга ва уни ишга солишга мажбур қилади. Бу кучни уйғотадиган энг синалган санъат шундаки, қаршилик кўрсатиш йўли билан бу куч ҳаёт бахш этилади”. Аёлдаги бу қудратли куч унинг сабр-бардоши, қаноати, мўъжизакорлигини ва бетакрорлигини таъминлайди. Глобаллашув давомида аёл – оила қўрғонинг жонкуяри, фидоийси вазифасини бажариб келган бўлса, глобаллашув жараёнидаги интеграция суратининг юқорилиги аёлларнинг ижтимоий ҳаётдаги иштирокини: давлат бошқаруви, ишлаб чиқариш, таълим-тарбия, жамиятни соғломлаштириш соҳаларида жадаллаштирмоқда [2].

Янгиланаётган Ўзбекистонда техника-технология, ахборот коммуникацияларида эришилаётган ютуқлар, аёл интеллектуал имкониятларини юксалтиришни, фан, маданият ва техника янгиликларидан мунтазам хабордор бўлишни ва тўпланган тажрибани янги илмий ғоялар ва янги технологиялар билан бойитиб бориши лозим.

Албатта, глобаллашув шароитида Ўзбекистонлик аёлларнинг ҳам дунё ҳамжамияти ривожланишида ўзига хос ўрни борлиги ижобий ҳодиса бўлса, айрим аёлларимизнинг тижорат ва бошқа сабаблар билан миллий маънавиятимизнинг азалий андозалари ва анъаналаридан бегоналашаётганликлари ачинарли хол. Аёл – жамият ҳаётининг моддий, айниқса маънавий асосларини таъминловчи буюк шахс. Зеро, аёл бир кўли билан бешикни, иккинчиси билан дунёни тебратади. Шунинг учун ҳам, ҳар бир жамиятда аёлнинг ўрни, унинг эркинлиги ва ҳақ-ҳуқуқларини таъминлаш масаласи ўта муҳим. Бунда жамиятдаги аёлнинг маънавий-ахлоқий етуқлиги, мамлакат ва миллатнинг ор-номусини ўзида намоён этади. Аёлнинг маънавий-ахлоқий қиёфасини шакллантириш – бу давлат сиёсати даражасидаги масала бўлиб, унда Шарқона аёл, унинг оила, маҳалла, жамоатчилик ва давлат бошқарувидаги иштирокини атрофлича ўрганиш талаб этилади. Бунда хотин-қизларга таълим бериш ва уларни мақсадли йўналтириш, ҳунар ўргатиш, шу орқали жамиятда ўз ўрни ва ҳурматиغا сазовор бўлиш, мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий жараёнларга дахлдорлигини ошириб бориб, фаол фуқоролик позициясини шунинг ҳуқуқий саводхонлиги ва сиёсий онгини шакллантириш ҳам муҳим.

Бунинг учун хотин-қизларимиз маънавий-ахлоқий жиҳатларнинг шаклланишига бепарволик билан ёндошмаслик, уларда глобаллашувнинг салбий оқибатлари бўлган эгоцентризм, миллатчилик, терроризм, диний ақидапараслик ва экстремизм, гиёҳвандлик, одам савдоси каби зарарли оқимлар таъсирига тушиб қолмаслик чораларини кўриш керак.

Глобаллашув шароитида минтақалар ва мамлакатлар ўртасидаги алоқа ва ўзаро таъсирлар кучайиб бориши натижасида аёлларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллиги ошиб бориши, улардаги эркин фикр, ўз тақдирларини ўзлари белгилаш борасидаги қатъийятларини орттирмоқда. Бу эса турли халқаро ташкилотларда аёллар фаолиятининг кучайиб боришига сабаб бўлмоқда.

Янгиланаётган Ўзбекистонда хотин-қизлар равнақи учун бир қанча вазифалар белгилаб берилган ва улар босқичма-босқич амалга оширилиб борилмоқда. Яъни, оила ва хотин-қизлар давлат қўмитаси ташкил этилиши, ҳар бир маҳаллада хотин-қизлар фаоли лавозими янгидан жорий қилинганлиги, 2022-2026 йилларга мўлжалланган Хотин-қизлар таълимини қўллаб-қувватлаш миллий дастури қабул қилинганлиги, Президентимиз ташаббуси билан жамоатчиликка, аввало, ёшларга тарбиявий таъсир кўрсата оладиган, обрў-эътиборли аёлларни ўз сафида бирлаштирган “Оқила аёллар” ҳаракати ташкил этилиши, шунингдек, барча меҳнат жамоаларида хотин-қизларнинг

муаммоларига самарали ечим топиш учун “Аёллар кенгашлари” тузилаётганлиги фикримиз далилидир.

Хулоса қилиб айтганда, бугунги кунда юртимизда маданий-маънавий ҳаётда миллийлик ва умуминсонийлик, замонавийлик ва тарихийликни уйғунлаштиришга катта эътибор берилмоқда. Мамлакатимиздаги бозор муносабатлари иқтисодиётимизга хорижий давлатлар сармояларни, янги техника ва технологияларни, бошқарувнинг замонавий усуллари билан бир қаторда уларнинг турмуш тарзи, маданияти, дунёқарашили ҳам олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

[1]. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқаро хотин-қизлар кунига бағишлаб ўтказилган тантанали маросимдаги нутқи. //Халқ сўзи, 2021 йил 8 март.

[2]. Ш.Мирзиёев. “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва соҳани ривожлантиришни янги босқичга кўтариш тўғрисида” №ПҚ-3160 сонли қарори. 2017 йил 28 июль.

[3]. Ҳакимова М., Мусаханова Г. 2019. Касбий педагогика. Т. ТДИУ, 306 б.

[4]. Мусаханова Г.М. Талабаларнинг мустақил таълим жараёнидаги ташкилотчилик қобилиятларини ривожлантиришнинг амалиётдаги аҳволи: Тошкент давлат иқтисодиёт университети катта ўқитувчи //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. №6. С. 275-279

[5]. Musakhanova G. Design and research method as an innovative approach aimed at the development of organizational abilities of students in the process of independent work. Current research journal of pedagogics. 2021. T.2. №09. с.110-115.

[6]. Мусаханова Г. М. “Кейс-стади” технологияси талабаларнинг мустақил таълим жараёнида ташкилотчилик қобилиятини ривожлантирувчи инновацион метод сифатида //Архив научных исследований. 2022. Т. 2. №1.

AYOLLAR BILAN BOG‘LIQ E‘TIQODIY MAROSIMLAR

Rizoyeva Mehriniso Abduazizovna,

Navoiy davlat pedagogika instituti

O‘zbek tili va adabiyoti kafedراسи dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada qadimiy diniy e‘tiqodlar bilan bog‘liq marosimlar va urf odatlar xususida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: marosim, ma‘buda, diniy e‘tiqod, sakral mifologik tasavvur, urf-odat, homiy ayol, kult.

MUNDARIJA

SO’Z BOSHI.....	4
I SHO’BA. YANGI O’ZBEKISTONDA OILA VA XOTIN-QIZLARGA E’TIBORNING IJTIMOIIY MONIYATI	
ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ, СИЁСИЙ ЖАБҲАЛАРДАГИ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ.	
<i>Мамадиярова Малика Гаджиевна.....</i>	<i>7</i>
ЯНГИ ЎЗБЕКISTONDA ОЛИМА АЁЛЛАР: ОБЪЕКТИВ РЕАЛЛИК ВА ЮКСАЛИШ САРИ.	
<i>Хусейнова Абира.....</i>	<i>11</i>
ЖАМИЯТ ТАРАККИЁТИ ВА АЁЛЛАР ФАОЛЛИГИНИНГ ИЖТИМОИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ.	
<i>Сафарова Нигора Олимовна.....</i>	<i>16</i>
СТАТУС И РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ В КОЧЕВОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ НОМАДОВ.	
<i>Есимова А.Е.....</i>	<i>19</i>
ЯНГИ О’ЗБЕКISTONDA АYOЛЛАРНИНГ ИLMIIY SOHADA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLARI.	
<i>Nasirova Shaira.....</i>	<i>22</i>
ЯНГИ ЎЗБЕКISTONDA ОИЛА ВА ХОТИН ҚИЗЛАРГА ЭЪТИБОРНИНГ ИЖТИМОИЙ МОҲИЯТИ.	
<i>Бобомуродова Анора.....</i>	<i>25</i>
О’ЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA “BARQAROR TARAQQIYOT-2030” DASTURI MAQSADLARINING AMALGA OSHIRILISHI MASALALARI.	
<i>Shamsidinova Gulchexra.....</i>	<i>31</i>
ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚЛАРИДА ОНА ВА БОЛА БИЛАН АЛОҚАДОР УДУМЛАР.	
<i>Турсунова Насиба.....</i>	<i>35</i>
ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКISTONDA ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТДАГИ РОЛИ.	
<i>Мусаханова Гулнора, Очилова Гулноза.....</i>	<i>37</i>
АYOЛЛАР BILAN BOG’LIQ E’TIQODIY MAROSIMLAR.	
<i>Rizoyeva Mehriniso.....</i>	<i>41</i>
АYOЛНИНГ ЖАМИЯТ НАYOТИДАГИ О’РНИ.	
<i>Xodjiyeva Farog’at.....</i>	<i>45</i>

**“XXI ASR ILM-FANI VA TA’LIM SOHASIDA AYOLLAR:
YUTUQLAR VA MUAMMOLAR”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani
materiallari to’plami
16 fevral, 2023 yil. Navoiy shahri**

Tashkiliy qo’mita raisi: rektori,	Navoiy davlat pedagogika instituti t.f.d., prof. B.B.Sobirov
Tashkiliy qo’mita a’zolari:	t.f.n., dots. I.B.Nasriddinov t.f.n., dots. X.R.Qurbonov f.f.f.d. (PhD), dos. N.H.Tursunova
Mas’ul muharrir(lar):	f.f.d., prof. N.O.Safarova
Tahrir hay’ati:	f.f.f.d. (PhD), dots. N.H.Tursunova t.f.d. (DSc), prof. D.I.Kamalova
Texnik muharrir(lar):	t.f.d. (DSc), prof. D.I.Kamalova tayanch doktorant F.O.Nabiyeva
Kompyuterda tayyorlovchi(lar):	t.f.d. (DSc), prof. D.I.Kamalova tayanch doktorant F.O.Nabiyeva

**Ma’ruzalar tezisi mazmuniga tashkiliy qo’mita
javobgar emas.**

Terishga berildi: 13.02.2023
Bosishga ruxsat berildi: 14.02.2023
Bichimi: 60x84/1.8
“Times New Roman” garniturasida.
Ofset qog’ozi. Ofset bosma usulida bosildi.
Hajmi 34,6 bosma taboq. Shartli bosma T. 4,8
Adadi 100 nusxa

“Book house” xususiy korxonasi matbaa bo’limida chop etildi.